

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δ/νσις: Ἰωάννου Γενναδίου 14 - 115 21, Ἀθῆναι
Τηλ. 210-7272.204, Fax 210-7272.210, e-mail: ecclesia.protocol@gmail.com

Πρωτ. 4638

ΛΡΙΘ.

ΛΘΗΝΗΣΙ ΤΗ. 31η Ὀκτωβρίου 2025

Διεκπ. 2436

ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρός
τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καί
τάς Ἱεράς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΘΕΜΑ: «Περί ἀποστολῆς τῶν Πορισμάτων τοῦ ΙΘ' Πανελληνίου
Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων»

Ἐκ Συνοδικῆς Ἀποφάσεως, ληφθείσης ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς
Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 10ης μηνός Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ., ἀπο-
στέλλομεν ὑμῖν, συνημμένως ὧδε, τὰ Πορίσματα τοῦ ὑπὸ τῆς
Ἱερᾶς Συνόδου διοργανωθέντος καί ἀπὸ 22ας ἕως 24ης Σεπτεμ-
βρίου ἐ.ἔ., ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Περιστερίου συγκληθέντος
ΙΘ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μη-
τροπόλεων, μέ θέμα: «Ἡ ἱερότητα τῆς θείας Λατρείας στήν
ἐποχὴ τῆς ἐκκοσμικεύσεως», ἐπὶ τῷ τέλει τῆς πληρεστέρας ἐνη-
μερώσεως τῶν παρ' ὑμῖν διακονούντων εὐλαβεστάτων Κληρι-
κῶν καί διὰ τὰ καθ' ὑμᾶς.

Ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Σκιάθου Ἰωάννης

Ὁ Σκιάθου Ἰωάννης

Κοινοποιήσις:

Εἰδικὴν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν
Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως. Παρ' ἡμῖν

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Πορίσματα - Προτάσεις

ΙΘ' Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου με θέμα:

«*Ἡ ἱερότητα τῆς θείας Λατρείας στήν ἐποχή τῆς ἐκκοσμικεύσεως*»

Ἱερά Μητρόπολις Περιστερίου 22 - 24 Σεπτεμβρίου 2025

Γενικά Συμπεράσματα

- 1) Ὁ ἀπόστολος Παῦλος προτρέπει τούς πιστούς πού δέχονται τίς εὐλογίες τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ νά λατρεύουν τόν Κύριο μετά τοῦ δέοντος σεβασμοῦ καί φόβου Θεοῦ: «*Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδούς καὶ εὐλαβείας*» (Πρὸς Ἑβραίους ιβ', 28).
- 2) Τὴν ἐκκοσμίκευση στὰ θέματα τῆς θείας Λατρείας ἀποκρούει ἡ ἀποστολική προτροπή συνιστῶσα στοὺς ποιμένες ὅτι ὀφείλουν: «*Πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω*» (Πρὸς Κορινθίους Α', ιδ', 40).
- 3) Τίς ἐκτροπές τῆς ἐκκοσμίκευσης καλοῦνται νά ἀντιμετωπίσουν οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας μας μέ ἀκραιφνές φρόνημα τηροῦντες τὴν τάξη τῆς Λατρείας.

Εἰδικά Συμπεράσματα

- 1) Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἀνάχωμα σέ οποιαδήποτε μορφή ἐκκοσμίκευσης προβάλλει τό στηριγμένο στό μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ ἐνσάρκου οἰκονομίας μυσταγωγικό περιεχόμενο τῆς θείας Λατρείας, τό ἀγιοπνευματικό της ὑπόβαθρο καί τόν ἐσχατολογικό προσανατολισμό της. Ἡ θεία Λατρεία δέν εἶναι θέατρο, ἀλλὰ θέα-κοινωνία καί ἐμπειρία τῶν γεγονότων τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας μας. Τά δραματικά στοιχεῖα πού ὑπάρχουν στίς ἐπὶ μέρους πτυχές τῆς λατρευτικῆς ζωῆς (ἀκολουθίες νυχθημέρου, ἱερά μυστήρια, ἐορτολόγιο) ἔχουν ἐποπτικό σκοπὸ καί συμβολικὸ χαρακτήρα. Δέν πρέπει νά αὐτονομοῦνται καί νά παρασύρουν σέ πράξεις ἐντυπωσιασμοῦ καί ἐκφρασης θεατρικῆς, ὅπως συμβαίνει π.χ. στὰ δρώμενα κατὰ τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα καί τὴν ἐορτὴ τοῦ Πάσχα.

2) Ἡ θεία Λατρεία εἶναι ζωντανή, τελεῖται μέ τήν δύναμη τοῦ Θεοῦ ἀλλά ὑπόκειται καί στήν ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Τά ἀρνητικά ἀποτελέσματα τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας μειώνονται μέ τήν καλλιέργεια τῆς εὐλάβειας καί τῆς συνεχοῦς ἐνημέρωσης, τόσο τῶν κληρικῶν ὅσο καί τῶν πιστῶν. Ἡ γνώση τῶν ἐρμηνευτικῶν πτυχῶν τῆς θείας Λειτουργίας βοηθᾷ τόν λειτουργό στήν εὐτακτη τέλεσή της. Ἡ ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας πρέπει νά ἀποτελεῖ σημαντικό τμήμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατήχησης.

3) Ὑπάρχει ἀνάγκη συστηματικῆς καλλιέργειας τῆς ἐσωτερικῆς διάθεσης τῶν ἀνθρώπων γιά συνειδητή μετοχή στήν θεία Λατρεία, πρίν, κατά τήν διάρκεια καί μετά τήν ὥρα τέλεσής της, καθώς ἐπίσης καί ἐνίσχυσης τῆς συνειδητῆς μετοχῆς σέ αὐτήν μέ ἐξήγηση τῶν τελουμένων μέ τήν μεγαλύτερη δυνατή σαφήνεια καί συντομία καί τήν κατά τό δυνατόν προσωποποίησή της μέ τήν ἀνάδειξη ὅσο τό δυνατόν περισσοτέρων κοινῶν σημείων τῶν μετεχόντων μέ αὐτήν (κυρίως στά μυστήρια τοῦ Γάμου καί τοῦ Βαπτίσματος).

4) Προτείνεται προσεκτική χρήση τῆς σύγχρονης τεχνολογίας στήν μετάδοση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Ἡ θεία Λειτουργία νά ἀναμεταδίδεται μέχρι τό σημεῖο τῆς ἀνάγνωσης τοῦ Εὐαγγελίου καί τῆς ἐκφώνησης τοῦ κηρύγματος. Νά μή μεταδίδεται ἀπ' εὐθείας ἡ θεία Λειτουργία ἀπό κάποιους ἱερούς ναούς ἢ μοναστήρια μέσω live streaming μέ σκοπό τήν προβολή τους. Πρέπει νά δίδεται περισσότερο βάρος στήν ζωή τοῦ Πνεύματος στίς ἐνορίες καί λιγότερο στόν ἐντυπωσιασμό καί τήν ἄκριτη χρήση τῆς τεχνολογίας.

5) Ἡ ἐκκοσμίκευση πού προήλθε ἀπό τήν ἀποσύνδεση τῶν Μυστηρίων Βαπτίσματος-Χρίσματος καί Γάμου ἀπό τήν θεία Εὐχαριστία ἔχει ὡς συνέπεια τήν ἀπώλεια τῆς ἔννοιας τῆς συλλογικότητας στήν Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας καί τό ὅτι τό ἀγιαστικό της ἔργο λαμβάνει τήν μορφή μιᾶς «ἱερῆς συναλλαγῆς» μέ μεμονωμένα ἄτομα, τά ὁποῖα ἐγείρουν ἀτομικές ἀπαιτήσεις ὡς πρὸς τήν ὅλη ἐπιτέλεση τῶν Μυστηρίων. Ἡ ἐπιτέλεση τῆς ἱερολογίας σήμερα κινδυνεύει ἀπό τόν ἴδιο τόν πολιτισμό καί τό πνεῦμα ἐπιδείξεως τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Ἡ Ἐκκλησία ποιμαίνει καί νοθετεῖ, θεραπεύει καί σώζει. Δέν συσχηματίζεται καί δέν συνευδοκεῖ στά τοῦ κόσμου. Ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία καλεῖται νά κατηχήσει τοὺς συμμετέχοντες στόν ἐκκλησιολογικό χαρακτήρα τῶν Μυστηρίων, ὅτι δηλαδή τόσο ἡ εἴσοδος στήν Ἐκκλησία διά τοῦ Βαπτίσματος καί τοῦ Χρίσματος, ὅσο καί ἡ γαμήλια ἱερολογία τῆς συζεύξεως τῶν νυμφευομένων «εἰς σάρκα μίαν», ἀποτελοῦν προϋποθέσεις τῆς πορείας καί τελικῆς εἰσόδου στήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί ὄχι ἀφορμές κοσμικῶν ἐκδηλώσεων μέ θρησκευτικό ἔνδυμα.

6) Στήν ἐκκοσμικευμένη ἐποχή μας, ὅπου τό κοσμικό φρόνημα ἔχει εἰσβάλει σέ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς, ἀκόμη καί στήν θεία Λατρεία μέ τό προσχηματικό αἶτημα τῆς ἀπλούστευσης, μᾶλλον εὐτελισμοῦ, μέ τήν θεώρηση τῶν μυσταγωγικῶν διατάξεων τῆς Λατρείας ὡς τυπολατρικῶν κανόνων, τήν μετατροπή τῶν λειτουργικῶν συμβόλων, κινήσεων, ἐκφράσεων σέ μέσα ἐπίδειξης καί αὐτοπροβολῆς, οἱ διακονικές προτροπές μποροῦν νά δράσουν κατασταλτικά, καθὼς ὑποδεικνύουν τήν ἱερότητα πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ Λατρείᾳ τελουμένων καί

ανάγουν τούς πιστούς στην «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» Λατρεία τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου καὶ δοξαζομένου Θεοῦ.

7) Ἡ ἐκκοσμίκευση στὴν ἱερὰ ψαλμωδία δὲν εἶναι μιά ἐξωτερικὴ εἰσβολή, ἀλλὰ μιά ἐσωτερικὴ πνευματικὴ πρόκληση. Ἡ ἱερὰ ψαλμωδία, ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖο τῆς ὀρθοδόξου Λατρείας, δὲν εἶναι ἀπλῶς μουσικὴ ἔκφραση, ἀλλὰ λειτουργικὸ γεγονός πού συντελεῖται ἐντὸς τῆς μυστηριακῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως, κάθε ἀλλοίωση τοῦ ὅφους, τῆς αἰσθητικῆς ἢ τοῦ σκοποῦ τῆς ψαλτικῆς πράξης δύναται νὰ ἐπηρεάσει ὄχι μόνο τὴν ἐμπειρία τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν θεολογικὴ πρόσληψη τῆς Λατρείας.

Ἐκκλησιαστικὴ εἶναι ἡ μουσικὴ πού:

α) Ὑπηρετεῖ τὸ λειτουργικὸ γεγονός καὶ ὄχι τὴν προσωπικὴ ἔκφραση.

β) Διασώζει τὴν «κατανυκτικὴ ὀλιγάρκεια».

γ) Διακονεῖ καὶ δὲν καταλύει τὴν πνευματικὴ σύναξη.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἐκκοσμικεύεται, ὅταν:

α) Ἀντικαθιστᾷ τὸ πνεῦμα τῆς προσευχῆς μέ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐντυπωσιασμοῦ.

β) Μετατρέπει τὸ ἐκκλησίασμα σὲ ἀκροατήριον καὶ τὸν ψάλτη σὲ performer.

γ) Ἀντιμετωπίζει τὴν Τέχνη ὄχι ὡς διακονία, ἀλλ' ὡς αὐτοσκοπὸ.

8) Ἡ Ἐξομολόγηση προϋποθέτει τὴν μετάνοια καὶ συμβάλλει στὴν διδασχὴ τοῦ πιστοῦ. Μετάνοια δὲν εἶναι ἡ ἐπιφανειακὴ βελτίωση τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ πιστοῦ ἀλλὰ ἡ βαθεῖα καὶ οὐσιαστικὴ ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ ἀλλαγὴ στὸν πυρῆνα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος διαρκεῖ καθ' ὅλη τὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἱερεῖς πού ἀναλαμβάνουν τὴν ἐπιτέλεση τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως ὀφείλουν νὰ ἔχουν τὴν κατάλληλη κατάρτιση καὶ τίς πνευματικὲς προϋποθέσεις ὥστε νὰ ἀνταποκρίνονται ἀξίως μέ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ στὴν ἀγνοία τῶν πιστῶν, τίς ποικίλες πνευματικὲς ἐλλείψεις, ἀδυναμίες, ἀνάγκες, προκαταλήψεις, φόβους καὶ τίς κάθε εἴδους δυσκολίες τους.

9) Μεγάλον πρόβλημα στὴν ποιμαντικὴ εἶναι ἡ μαγικὴ προσέγγιση τοῦ Εὐχελαίου, ὅπως καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν μυστηρίων. Ἡ λύση στοῦ ὅλου αὐτοῦ πρόβλημα εἶναι ἡ λειτουργικὴ καὶ ποιμαντικὴ κατήχηση τῶν πιστῶν εἴτε μέσῳ κηρυγμάτων, ὁμιλιῶν, διαλέξεων εἴτε ἀκόμη καὶ μέ ἐξειδικευμένη κατ' ἄτομον κατήχηση. Γιὰ τὴν ἐπιτέλεσή του ἀπαιτεῖται πνευματικὴ προετοιμασία ὅλων ὧν θὰ συμμετάσχουν σ' αὐτό. Νὰ ἔχει προηγηθεῖ τὸ ἱερό μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως καὶ νὰ ὑπάρχει ἐπιθυμία καὶ διάθεση γιὰ προσευχή. Τὸ Εὐχέλαιο πρωτίστως τελεῖται γιὰ ὅλους τούς ἀσθενεῖς.

10) Καθῆκον ὅλων μας, καὶ ἰδιαίτερα ἡμῶν τῶν κληρικῶν, εἶναι νὰ ἐμβαθύνουμε μέ ἐργήγορση καὶ θεολογικὴ πληρότητα στοῦ δύσκολο ἔργο τῆς ἐρμηνείας τῆς συμβολικῆς παράδοσης τῆς Λατρείας τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐτσι θὰ μπορέσουμε νὰ ἀντιταχθοῦμε σὲ κάθε ἐκκοσμικευτικὸ φληνάφημα σχετικὸ μέ τὰ σύμβολα, προβάλλοντας ὅτι ἡ ὀρθόδοξη Λατρεία δὲν εἶναι ἀπλῶς μιά θρησκευτικὴ πράξη, ἀλλὰ εἶναι αὐτός καθ' ἑαυτὸν τρόπος ζωῆς, εἶναι ἡ ἐκπλήρωση τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς ζωῆς, δηλαδή προπαρασκευὴ καὶ συγχρόνως ἀρραβῶνας τῆς αἰώνιας

ζωῆς, τῆς κοινωνίας μέ τόν Θεό. Καί ἀσφαλῶς δέν ἔχει καμία σχέση μέ τήν ὀρθολογιστική χρησιμοθηρική ἄποψη τῆς ζωῆς πού προβάλλει ἡ ἐκκοσμι-
κευμένη κοινωνία μας.

11) Οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας νά εἶναι προσεκτικοί ἀπέναντι στήν υἱοθέτηση
κοσμικῶν ἐπιδιώξεων. Νά μή μεταφέρονται στόν χῶρο μας εὐκόλα τρόποι καί
πρακτικές ἀπό ἄλλους χώρους καί μάλιστα τήν πολιτική.

